

Stručni rad

MODELIRANJE LINEARNOM FUNKCIJOM U OSNOVNOJ ŠKOLI

Lidija Podpečan

Osnovna škola Juršinci, Slovenija

Sažetak

U matematičkom kurikulumu u devetom razredu osnovne škole u Sloveniji učenici uče o pojmu funkcije, a detaljnije o linearnoj funkciji. Funkcija kao takva za učenike je vrlo apstraktan pojam i oni ne razumiju njegovo značenje. U radu je prikazan nastavni sat matematičkog modeliranja linearnom funkcijom pomoću programa Geogebra. Kroz matematičko modeliranje, učenici upoznaju pojam funkcije.

Ključne riječi: matematika, matematično modeliranje, linearna funkcija, Geogebra.

1. Uvod

U nastavi matematike u devetom razredu u Sloveniji učimo o linearnoj funkciji. Učenici nauče zapisati jednadžbu linearne funkcije, upoznaju značenje koeficijenata i saznaju kako izračunati vrijednost funkcije. Pojam funkcije vrlo je apstraktan za učenike i nekako ne doživljavaju njegovo značenje i upotrebu. Stoga sam nakon obrade teme odlučila održati sat modeliranja linearnom funkcijom kako bih učenicima pružila bolje razumijevanje njegovog značenja i upotrebe.

1.1. Matematičko modeliranje

Željela sam upoznati učenike s vrlo važnim dijelom matematike, a to je matematičko modeliranje.

„Matematičko modeliranje proces je koji stvara približan opis ili imitaciju stvarne situacije – matematički model. Ako je sadržaj matematičkog modeliranja pravilno odabran, može potaknuti entuzijazam prema predmetu matematike te se pojavljuju mogućnosti za nova pitanja i pronalaženje odgovora na njih. Matematiku otkrivamo u vlastitom okruženju, a modeliranje zapravo rješava promatrane stvarne probleme. Modeliranjem matematika nadilazi ograničenje predmeta i koncepciju suhoparnosti koja proizlazi iz učenja rješavanjem numeričkih računskih zadataka. Matematičko modeliranje može biti izazov za učenika i učitelja te izvor unutarnjeg zadovoljstva.” [„U osnovnoj školi, [3] matematičko znanje učenika previše je skromno da bi sami izradili matematički model razmatranog fenomena. Stoga, u odnosu na modeliranje, ističemo i druge sastavnice, posebno one u kojima učenik uči što je model i kako kritički rješavati odnos između situacije modeliranja i modela. Ti elementi uključuju:

- tumačenje polazišta zadatka
- formuliranje ograničenja u rješavanju situacije
- odabir ili stvaranje matematičkog modela (ovaj aspekt manje je naglašen zbog ograničenog matematičkog znanja učenika)
- interpretacija i valjanost izračuna
- usklađivanje između sudionika o interpretacijama te izboru ograničenja i ciljeva
- zapisivanje postupka modeliranja i prezentacija modela.” [1]

U devetom razredu, u matematičkom modeliranju s funkcijama, ograničeni smo na samo jednu funkciju, to jest na linearnu funkciju, pa je potrebno odabrati odgovarajuće primjere. Da bismo pronašli pravi model, možemo se koristiti programom Geogebra.

2. Matematičko modeliranje pomoću programa Geogebra

Predstaviti ću primjer nastavnog sata matematičkog modeliranja u devetom razredu pomoću programa Geogebra.

Geogebra je besplatni program osmišljen za podršku svim razinama obrazovanja. Program kombinira komponente geometrije, algebre i analize. Može se koristiti online i ne mora se instalirati na računalo. Učenici su se na satu njime koristili otvarajući program na svojim pametnim telefonima i potom ga upotrebljavali. Već smo se koristili ovim programom u rješavanju linearne funkcije, tako da učenici nisu imali problema s uporabom.

2.1. Tijek nastavnog sata

U uvodu sam objasnila učenicima što je matematičko modeliranje i rekla im da će se na ovom satu i sami baviti matematičkim modeliranjem pomoću programa Geogebra. Zato su prvo pripremili svoje pametne telefone, otvorili preglednik i pripremili program. Nakon toga učenicima sam pokazala kako unijeti točke u program i kako podesimo funkciju prilagodbe tipkom pravca trenda (eng. trend line). S ovom funkcijom, program nam pronalazi odgovarajuću funkciju koja je najprikladnija za naše podatke. Zatim sam

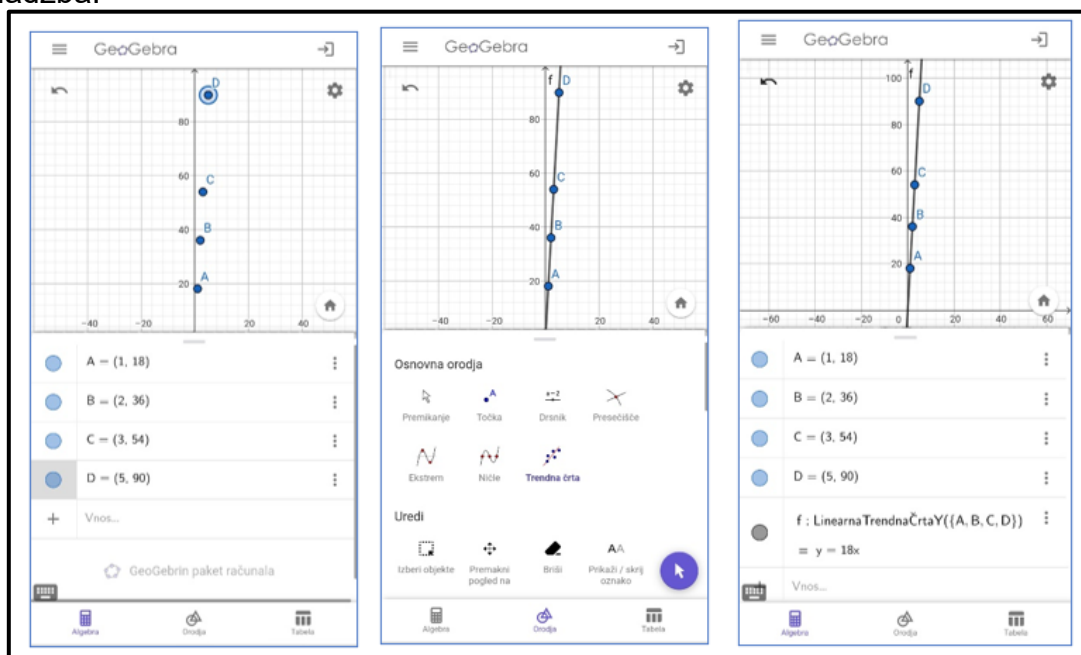
učenicima podijelila radne listove s dva zadatka koje su rješavali samostalno, dok sam im kod mogućih problema pomagala savjetima.

1. zadatak: Maša je biciklom za dva sata prešla 36 km. Popunite tablicu:

Vrijeme (h)	1	2	3	5
Put (km)		36		

- Što ste morali pretpostaviti da ste mogli ispuniti gornju tablicu?
- U program Geogebra unesite točke koje ste unijeli u tablicu. Neka vrijeme bude nezavisna varijabla (x), a put zavisna varijabla (y).
- Pomoću naredbe „trend line” odredite funkciju prilagodbe za ucrtane točke. Zapišite jednadžbu ove funkcije. Kako nazivamo ovu funkciju?
- Uz pomoć jednadžbe, izračunajte koliki bi put Maša prešla u 12 sati i koliko bi prevalila u 15 sati?
- Ima li jednadžba koju ste dobili u ovom zadatku smisla za bilo koju vrijednost vremena? Odgovor obrazložite.

U ovom zadatku učenici su najprije izračunali vrijednosti u tablici jer poznaju proporcionalni omjer. Tek tada su se bavili pitanjem pretpostavki i razmišljali o tome što moramo pretpostaviti kako bismo mogli računati na taj način. Zatim su točke unesene u program Geogebra, definirana je funkcija prilagodbe i zabilježena je njezina jednadžba.

Slika 1: Tri snimke zaslona (vlastiti izvor)

Slika 1 prikazuje tri slike zaslona telefona, koje prikazuju formiranje linearne funkcije prilagodbe u programu Geogebra. Prva snimka prikazuje unos točaka iz tablice. Druga snimka prikazuje gumb pravca trenda koji se nalazi na kartici Alati. Funkciju prilagodbe u programu formiramo klikom na gumb pravac trenda, a zatim prstom prijedemo po zaslonu kako bismo obuhvatili sve točke koje imamo spremne u koordinatnom sustavu. Treća snimka prikazuje graf funkcije i jednadžbu pravca, koja se nalazi u kartici Algebra.

Učenici nisu imali nikakvih problema u radu s programom, svi su ucrtali odgovarajuće točke, odredili liniju trenda i zapisali jednadžbu funkcije. Bili su oduševljeni programom jer su jednadžbu funkcije mogli samo prepisati.

Zatim su se učenici koristili ovom jednadžbom linearne funkcije kako bi izračunali dvije vrijednosti vremena i tako su također ponovili računanje vrijednosti funkcije. O posljednjem pitanju smisla modela koji su dobili razgovarali smo zajedno. Zaključili su da je vrijeme za koje su računali put najvjerojatnije ograničeno ili da će se s vremenom umor biciklistkinja vjerojatno povećati te da više neće moći voziti istom brzinom cijelo vrijeme.

Zadatak 2: Rok je promatrao plamen svijeće. Svaki je sat zapisao visinu svijeće.

Vrijeme (h)	0	1	2	3	4
Put (cm)	15	13,5	11,9	10,5	9,1

a) U program Geogebra unesite točke navedene u tablici. Vrijeme bi trebalo biti nezavisna varijabla (x), a visina svijeće zavisna varijabla (y).

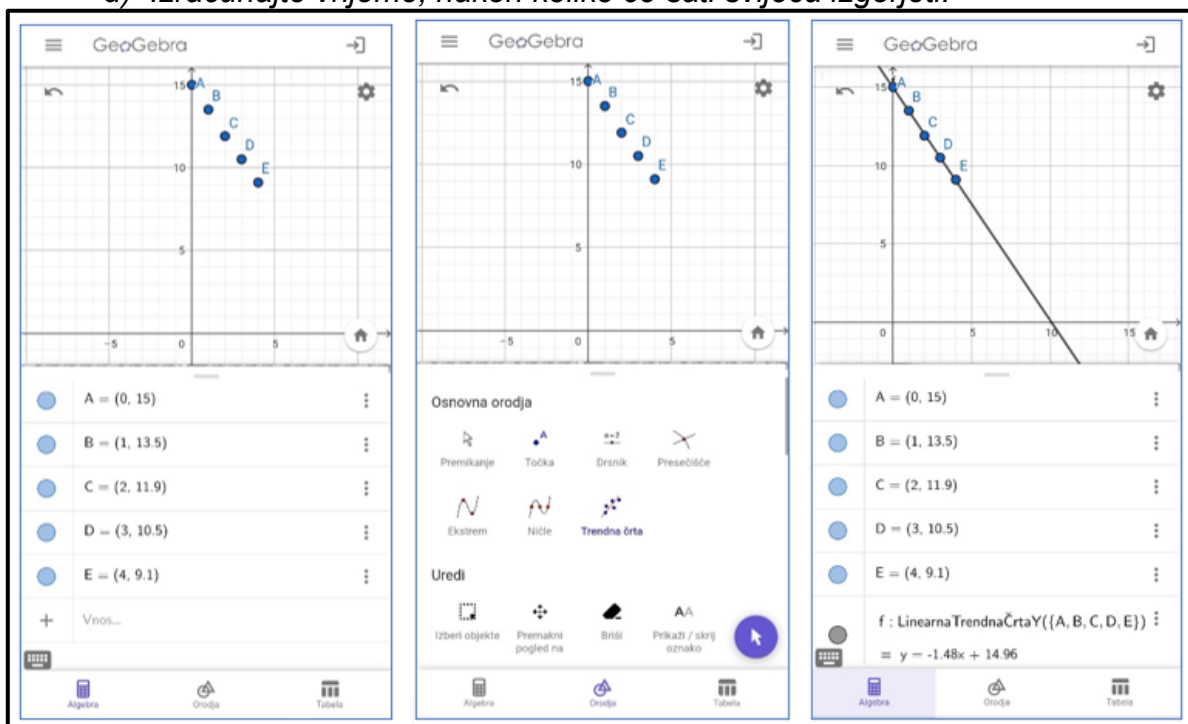
b) Pomoću naredbe „trend line” odredite funkciju prilagodbe za unesene podatke.

Zapišite jednadžbu funkcije: _____

Kako nazivamo ovu funkciju? _____

c) Izračunajte koliko će svijeća biti visoka nakon 8 sati?

d) Izračunajte vrijeme, nakon koliko će sati svijeća izgorjeti.

Slika 2: Tri snimke zaslona nastanka funkcije prilagodbe (vlastiti izvor)

U drugom zadatku učenici su već imali spremnu tablicu podataka za koju su kreirali funkciju prilagodbe. Nažalost, nismo imali vremena napraviti ovaj eksperiment sami kod kuće i promatrati plamen svijeće. Slika 2 prikazuje tri snimke zaslona telefona. Prva snimka prikazuje unos točaka, druga prikazuje upotrebu gumba pravac trenda, a treće funkciju prilagodbe i njezinu jednadžbu.

U ovom zadatku učenici su brzo unijeli točke i lako stvorili funkciju prilagodbe te zapisali njezinu jednadžbu. Također su morali izračunati kada je svijeća izgorjela, što znači da

su izračunali nul-točku funkcije. Na kraju ovog zadatka raspravljali smo o pretpostavkama za ovaj slučaj i je li model dobiven programom dovoljno dobar.

3. Zaključak

Matematičko modeliranje funkcijama vrlo je važno područje matematike i ispravno je da kakav jednostavan primjer modeliranja učenici nauče u osnovnoj školi. Tako uče o važnosti matematike i razumijevaju obradu funkcije. Pomoću programa koji su nam na raspolaganju, učenici mogu biti visoko motivirani za rad, dok ih istovremeno učimo da se užive u stvarnu situaciju, kritički prosuđuju rezultate, predviđaju i donose odluke. Tako razvijamo matematičku kompetenciju kod učenika.

4. Literatura

- [1.] Magajna, Z. (2013.). Matematičko modeliranje v osnovni šoli. V: Suban, M. [et.al.] Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Matematika. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 293-304.
- [2.] *Učni načrt. Program osnovna šola. Matematika* (2011.). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- [3.] Žakelj, A. [et. al.] (2010.). Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.